

מ"מ סימן צ"ט סעיפים א-ד

שאלה למחשבה:

בישלו קומפוט של כמה מיני פירות משנה שישית ונודע שחלק מהשזיפים יש בהם קדושת שביעית. האם ניתן לצרף את גרעיני הפירות להיתר כדי שהקומפוט לא יהיה בה קדושת שביעית?

סעיפים א-ב: דין העצמות אם מצטרפין לבטל איסור

חולין צח ע"ב: מאן דאמר בששים סבר בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן והוה ליה ששים, ומאן דאמר במאה סבר בשר בהדי בשר משערינן והוה ליה מאה.

משמע שעצמות האיסור מצטרפות לאיסור.

ירושלמי ערלה פ"א ה"ג מן מה דאמר רב הונא קליפי איסור מצטרפת להיתר. הדא אמרה טינופת של תרומה מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה.

משמע שעצמות ההיתר ועצמות האיסור מצטרפות להיתר.

תירוץ הר"ן (לה סוע"א): אף לפי גמרא דחולין אפשר לומר דעצמות האיסור מצטרפות להיתר דלמאן דאמר בששים היינו טעמא דלא מצטרפין עצמות שבזרוע להיתר לפי שהן עצמן אוסרין מפני מוח שבהם ומחמת רכותן שיצא מהם לחות אבל עצמות יבשים וקליפים שאינם אוסרים אפשר שאף אותן של איסור מעלין את ההיתר.

דעת רבינו שמשון בפ"ה ממסכת תרומות (מ"ט): יש לחלק בין עצמות לקליפין דיש בעצמות לחות יותר ממה שיש בקליפין. ואח"כ כתב דלא מסתברא כלל דהא גיד הנשה למאן דאמר (חולין צט:) אין בגידים בנותן טעם אם נתבשל עם הירך מותר ומי עדיפי עצמות יותר מגיד לכך נראה דהא דיליף מזרוע בשלה ומשער בעצמות סימנא בעלמא הוא דאסמכתא היא.

הרשב"א בתורת הבית (הארוך ב"ד ש"א ו.): עצמות של איסור מצטרפים עם ההיתר ואצ"ל שעצמות ההיתר מצטרפים עם ההיתר ומ"מ עצמות שיש בהם מוח המוח שבעצמות של איסור אוסר ומצטרף עם האיסור.

ב"י ושו"ע סעיפים א-ב.

סעיף ג: חתיכה הבלועה מאיסור

הרשב"א (בתשובה סימן תצ"ד) נשאל: לדידן דנקטינן כרבינו אפרים דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב בלבד, האם חתיכה הבלועה מאיסור מצטרפת לבטל האיסור? והשיב: נראה לי שמצטרפת שאם היה אפשר לסוחטה היא עצמה מותרת, והרי זה ככחל שאמרו כחל בששים וכחל מן המנין וכחל עצמו אסור עכ"ל.

ב"י ושו"ע סעיף ג.

סעיף ד: אם מצרפים ההיתר הבלוע בקדרה

חולין דף צז: אמר רבי חנינא: כשהן משערין, משערין ברוטב, ובקיפה, ובחתיכות, ובקדרה; איכא דאמרי: בקדרה עצמה, ואיכא דאמרי: במאי דבלעה קדרה.

רש"י: במאי דבלעה קדרה - אם ראינוהו כשנפל שם קודם שנתמעט ואנן משערין אותו לאחר שנתבשל לכמות שנפל שם ואין בהיתר ששים בו אומדים כמה בלעה קדרה מן ההיתר לפי שכשנפל שם היה היתר הרבה ונתמעט בבליעת הקדרה, אבל בקדרה עצמה לא משערין, וכיון דאיפליגו לישני ואיסורא דאורייתא היא אזלינן לחומרא ולא משערין בקדרה. ועיקר הדבר כמות שהוא בא לפנינו משערין ליה ולא משערין במאי דבלעה קדרה מן ההיתר לפי שאף מן האיסור נבלע ונתמעט מכמות שהיה וכדאמרי' לקמן (דף צח) אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע.

דף צח. ההוא כזיתא תרבא דנפל בדיקולא דבשרא, סבר רב אסי לשעוריה במאי דבלע דיקולא, אמרי ליה רבנן לרב אסי: אטו דהיתרא בלע, דאיסורא לא בלע?

רש"י: סבר רב אסי לשעוריה - היתרא ולאוסופי עלה מה שבלעה קדרה כדי לבטל את האיסור והאיסור היה משער כמו שהוא בא לפנינו מצומקת. דאיסורא לא בלע - בתמיה אף האיסור נצטמק וכשנפל היה בו יותר אלא הכל משערים כמות שאנו רואים.

הרשב"א פירוש בחידושיו: וכגון שנפל שם חלב ולא נודע שיעורו בשעת נפילה ועכשיו כשבא לפנינו נמצא כזיתא ולא היה עכשיו בקלחת ששים זיתים לבטל האיסור, ורצה רב אסי לשער הכזית כמות שהוא עכשיו וההיתר כשעת נפילה ולצרף מה שבלעה הקדרה, וא"ל רבנן כשם שנצטמק ההיתר כך נצטמק האיסור והכל כשעה שבא לפנינו משערין אותו.

שיטת רש"י

חידושי הרשב"א: ובמאי דבלעה קדרה כגון שנפל שם איסור ולא נודע שיעורו בשעת נפילתו וראינו מה שבקדרה בשעת נפילה והיה שם רוטב הרבה ועכשיו כשבא לפנינו לא נמצא בהיתר ששים כנגד האיסור שבא לפנינו, כגון זה מצטרפין מה שבלעה הקדרה מן ההיתר משעת נפילה עד עכשיו שבאותה שעה היתר הרבה היה שם ונשאר האיסור מצומק כמותו כמו שבא לפנינו אבל בקדרה עצמה לא משערין, וכתב רש"י וכיון דאיפליגו לישני... ועיקר הדבר ... נראה שהוא ז"ל דחה תחילה לישנא קמא מפני הלשון השני דאזלינן בהו לחומרא, ואח"כ דחה אף השני מדאמרינן לקמן אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע, והלכך לא קיי"ל כחד מהני לישני כלל אלא כדרך שבא לפנינו משערין ההיתר והאיסור, ומיהו נראה שאף הוא ז"ל מודה ובא שאם ראינו האיסור בשעת נפילתו ולא נתמעט בשיעור אחד עם ההיתר כגון זה מצטרפין ומשערין ההיתר שנבלע בקדרה וגם האיסור שנבלע והולכין אחר שעת נפילת האיסור לתוך ההיתר.

וכן פירש הר"ן (לד): דלפי רש"י איירי בשלא ראינוהו אבל כשראינו ההיתר והאיסור מודה דמשערי' במה שבלעה קדירה. ונראה לו שיש ט"ס בפירש"י וצ"ל בשלא ראינו האיסור בשעת נפילתו.

שיטת הרמב"ם (פרק טו, הלכה כד): כשמשערין בכל האיסורין בין בששים בין במאה בין במאתים, משערין במרק ובתבלין ובכל שיש בקדרה ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האיסור לפי אומד הדעת, שהרי אי אפשר לעמוד על מה שבלעה בצמצום.

לחם משנה: שם בגמרא (דף צ"ז ב) אמר ר' חנינא ... ופירש"י ראינוהו כשנפל שם קודם שנתמעט ואנן משערין אותו לאחר שנתבשל לכמות שנפל שם ע"כ. ונראה שזו היא כוונת רבינו שצריך לשער האיסור כמו שנפל כשראוהו שנפל וכן מה שבלעה הקדרה ולא פליג זה למאי דאמר לקמן (דף צ"ח) ההוא כזיתא דתרבא וכו' סבר רב אסי לשעוריה וכו' אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע דהתם היינו טעמא מפני שלא ראה האיסור כשנפל

ולא היה יודע לשער האיסור אבל היכא דמשער האיסור ודאי דמשערין מאי דבלעה. **אי נמי** י"ל דהך דקאמר דבלעה הקדרה פליג אדרב אשי לקמן ופסק רבינו כי הך דהכא דמשערין האיסור כמות שהוא ומה שבלעה הקדרה דכיון דהשיעורים הם מדרבנן הקילו.

שיטת הרשב"א

הרשב"א בחידושו **דחה סברת רש"י ומפרש הרמב"ם**: "ומיהו נראה שאף הוא ז"ל מודה ובא שאם ראינו האיסור בשעת נפילתו ולא נתמעט בשיעור אחד עם ההיתר כגון זה מצטרפין ומשערין ההיתר שנבלע בקדרה וגם האיסור שנבלע והולכין אחר שעת נפילת האיסור לתוך ההיתר, וכן פירשו אחרים דהיינו מאי דבלעה קדרה דאמר ר' חנינא, וזה מן התימה דכיון שעכשיו אין בהיתר ששים לבטלו למה אינו חוזר האיסור ואוסר את ההיתר שאין בו עכשיו כדי להעלותו שהרי אלו נפל איסור זה בקדרה אחרת היה אוסר בשיעורו ומאי שנא קדרה זו מקדרה דעלמא.

והרמב"ם ז"ל כ' שמשערים באומד יפה כמה נבלע ועומד בדפני הקדרה ואותו הוא שמצטרפין להיתר, מפני שאנו רואין אותו כאלו עומד בעין בחוץ ומצטרף למה שבתוך הקדרה **אבל מה שפחת מחמת האור שכלה ואבד לא**."

ואח"כ הביא פי' האחרים וסיים ומסתברא דדוקא במין במינו מקלי'. [ולא הבנתי פשוטן של דבריו, ולא הפירוש של ביאור הגר"א על סברת הרשב"א]

ב"י ושו"ע סעיף ד.